

LBS 2100924

VOORWOORD

nora van espen

School en media, een mekaar beconcurrerende of bevruchtende verhouding?

Alvorens deze relatie nader te beschouwen lijkt het nuttig een onderscheid te maken tussen enerzijds media gebruikt als didactisch hulpmiddel ter ondersteuning van de schoolse leerprocessen (relatie media-school) en anderzijds de mediavorming waarin binnen de schoolstructuur aandacht wordt besteed aan een analyse van en een kritische reflectie op de (massa-)media an sich (relatie school - media).

In dit nummer worden twee bijdragen opgenomen die de problematiek vanuit de eerste relatievorm benaderen. Hierin wordt het gebruik van audio-visueel materiaal als didactisch hulpmiddel in lager- en middelbaar onderwijs naar kwantiteit en kwaliteit bevestigd. Alleen al vertrekkend van de stelling dat video en film zeer doeltreffend kunnen gehanteerd worden om het aanschouwelijk onderricht binnen een waaier van leervakken te bevorderen, lijkt de verwachting omtrent een doordacht en intensief gebruik van deze media zeer terecht. Vanuit de resultaten van het veldonderzoek hieromtrent wordt deze hoop op een bevruchtende media-school relatie slechts sporadisch ingelost.

Kan alle heil dan verwacht worden van een onderwijs over de media, een benadering die leerlingen een kritische, reflexieve en handelingsoriënterende omgang met het media-aanbod toelaat? M.a.w. is de school een bevruchtend instrument voor een verantwoord mediagebruik bij jongeren?

Vanwaar die bijzondere aandacht voor de studie van de media binnen het onderwijs, voor een vak "communicatiemedia"? Eén van de actuele onderwijsdoelstellingen bestaat erin leerlingen te vormen tot individuen die over voldoende algemene kennis beschikken om op een kritisch-bewuste manier aan het maatschappelijk leven deel te nemen. Dit wettigt de aanwezigheid van een vak media-vorming als een essentieel onderdeel van het leerstofaanbod. Immers een steeds groeiend deel van de informatie die wij benutten als basis voor het construeren van een beeld van onze leefwereld is afkomstig van de media. Het vlot leren omgaan met deze communicatiekanalen is dan ook een noodzakelijke voorwaarde binnen een algemene opleiding die mondige burgers vormt.

Mediavorming is echter een complexe aangelegenheid. Dit wordt duidelijk wanneer we even stilstaan bij de verschillende stadia die moeten doorlopen worden opdat de hogergenoemde doelstelling zou worden benaderd.

* Vooreerst stelt zich het probleem van de mediataal. Deze moet systematisch aangeleerd worden opdat een verantwoorde keuze uit de produkten van de "bewustzijnsindustrie" haalbaar zou zijn. Het risico al te zeer gemanipuleerd te worden door gesofisticeerde reclame- en marketingtechnieken wordt zodoende verminderd. In het algemeen onderwijssysteem, met de traditionele vakkenindeling, komt een systematische studie van uitdrukkingsvormen gebruikt voor de media, en zeker de audio-visuele taalanalyse, niet of nauwelijks aan bod.

* Eens de taal van de mediaboodschappen verstaanbaar is gemaakt kan worden overgegaan tot de tweede fase, nl. interpretatie en verwerking van de beschikbare informatie. Het overaanbod van informatie noopt de leerling-gebruiker ertoe zijn eigen behoeften ter zake te leren onderkennen. In functie daarvan kan dan een selectie van inkomend materiaal doorgevoerd worden. Het versnipperd informatie-aanbod vergt verder een training in intrapersonale gegevensverwerking, opdat feiten en andere additionele data op een consistente wijze in het persoonlijk denkkader zouden kunnen opgenomen worden. Belangrijk hierbij is het doorlichten van de verschillende sociale en politieke ideologieën zoals die naar voren gebracht worden in pers, radio, t.v. en film, zodat uit de waaier van "contradictorische" boodschappen deze elementen kunnen gepuurd worden die bijdragen tot een samenhangende levensvisie.

* Een derde stap, naast het assimileren van mediataal en het leren interpreteren en verwerken van media-boodschappen, vormt het leren gebruiken ervan in functie van eigen opinievorming en toekomstig handelingspatroon.

Vanuit deze optiek zou voor een specifieke media-opvoeding zeker een plaats binnen het vakkenpakket van alle algemeen-vormende richtingen moeten ingeruimd worden. In realiteit stellen we echter vast dat het vak "communicatiemedië" in het vrije onderwijs slechts één uur per week aangeboden wordt in het fundamenteel gedeelte van de richtingen Moderne Talen en Psycho-Sociale Wetenschappen. Weliswaar kan de school het vak complementair inrichten voor alle geïnteresseerde leerlingen van de derde graad-doorstroming, maar omwille van organisatorische en bezuinigingsfactoren wordt van deze mogelijkheid slechts sporadisch gebruik gemaakt.

Een kritisch-maatschappelijke vorming met en rond communicatiekanalen lijkt dus een prerogatief voor een beperkte groep binnen het algemeen-vormend onderwijs.

In het kader van een eindverhandeling werd het reilen en zeilen van het vak "communicatiemedië" in het vrije onderwijs doorge-licht, zowel wat betreft ontstaan en evolutie enerzijds als de huidige uitbouw en onderwijspraktijk anderzijds. De belangrijkste resultaten van dit onderzoek worden in onderhavig nummer weergegeven.

Vanuit de eigen ervaring met het vak "communicatiemedië" in het onderwijs en de aggregatiewerkzaamheden willen we in dit verband vooraf enkele bedenkingen formuleren:

- * Alhoewel leerlingen zeer frekwent, zij het eenzijdig, gebruik maken van diverse media, staat hun kennispeil over de media op een bedroevend laag pitje. Aan de leerkracht geeft dit de stimulerende mogelijkheid om een groot braakliggend terrein te ontginnen. Tijdsgebrek vormt hier echter de klassieke domper. Leerlingen tonen omtrent de vakinhoud meestal een verbazend grote belangstelling en assimileren vaak het bestudeerde vrij vlug met hun eigen werkelijkheidsbeleving zodanig dat toetsbare korte-termijnresultaten ook een stimulerende werking hebben op leerkracht en leersituatie.
- * In het hogervermeld onderzoek wordt eveneens gepeild naar de aard van de opleiding van de leerkrachten communicatiemedië, en de weerslag daarvan op o.a. de interesse voor, visie op, moeilijkheden rond vakopvulling, gebrek aan gepaste literatuur en materiaal. Uit deze resultaten blijkt eens te meer dat het voor het onderwijs geen overbodige luxe is de gepaste mensen op de juiste plaats te deponeren, i.c. het vak communicatiemedië toe te vertrouwen aan mensen met een communicatiewetenschappelijke vorming.

Men kan het minstens als bevreedend duiden dat in het leerplan voor het analoge vak "Massamedia" voor de determinatiegraad van het vernieuwd Secundair Rijksonderwijs te lezen valt: "Geen enkele leraar heeft een academische opleiding gekregen om het vak 'massamedia' te onderrichten", terwijl binnen de Faculteit der Sociale Wetenschappen de aggregatie-opleiding reeds bestaat sinds 1961.

Zowel op het gebied van de wetgeving ("vereiste en voldoende geachte bekwaamheidsbewijzen") als in de aanwervingspolitiek door schooldirecties valt in dit verband nog duchtig te sleutelen!

- * Vanuit de onderwijspraktijk stelt zich de dringende vraag naar gedetailleerde en recente literatuurlijsten enerzijds en een overzicht van bruikbaar en bereikbaar audio-visueel materiaal anderzijds. Ervaring leert dat inderdaad het up-to-date onderwijsgericht leermateriaal i.v.m. het vak communicatiemedië nog in de kinderschoenen staat, en dat de benodigde middelen uit uiteenlopende boeken, tijdschriften en audio-visueel aanbod moet gesprokkeld worden.

Door de aggregatiewerking wordt gepoogd om aan dit euvel te verhelpen zodanig dat naar de toekomst toe aan communicatieleerkrachten bruikbaar materiaal naar leerinhoud en vakdidactiek kan aangeboden worden.

Deze bedenkingen en de vermelde studie rond het thema media-onderwijs in de Middelbare School laten de conclusie toe dat de bevruchtende relatie school-mediagebruik weliswaar in embryonale vorm aanwezig is, maar nog moet gevoed en gekoesterd worden. Ongetwijfeld is "communicatiemedië" een element dat bij de vakopvulling van het zogenaamde "eenheidstype" in het secundair onderwijs een reële en bredere kans moet krijgen.

Aangezien slechts twee studierichtingen binnen het VSO het vak "communicatiemedië" aanbieden, en dus een beperkt aantal leerlingen in contact komen met mediavorming, kan men zich de vraag stellen welk beeld bij de afstuderenden van het M.O. aanwezig is rond de universitaire opleiding communicatiewetenschap. Uitgaande van de stelling dat P.M.S.-consulenten het beeld over een studierichting naar abiturienten toe in een sterke mate mee bepalen, werd in het kader van een eindverhandeling hun visie daaromtrent onder de loupe genomen. Ook hier blijkt dat er nog heel wat kan gebeuren om het vage beeld van de richting communicatiewetenschap te verduidelijken.

Laten we terugkeren naar de vraag of school en media zich concurrerend dan wel bevruchtend opstellen t.o.v. mekaar. Hier kan de stelling verdedigd worden dat een verantwoord en intens gebruik van media, zowel op didactisch als inhoudelijk gebied, met beide handen zou moeten gegrepen worden. Vanuit de mogelijkheden geboden door die situatie zou het kijk-, lees- en luistergedrag van volwasseneren-in-woording zeker meer doordacht en selectiever worden.

De realiteit hinkt echter de theoretische mogelijkheden achterna. Wil men echter een eigentijds onderwijs bieden dat leerlingen opvoedt tot medeverantwoordelijkheid voor de toekomstige maatschappij, dan moeten deze leerlingen gewapend worden om democratische informatiekanalen optimaal te kunnen gebruiken.

Voor al degenen die betrokken zijn bij dit onderwijs, zowel wetgevend, beleidsmatig of uitvoerend, ligt hierin een dringende maar tevens boeiende opdracht.